

I

(Νομοθετικές πράξεις)

ΟΔΗΓΙΕΣ

ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2016/343 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 9ης Μαρτίου 2016

για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 82 παράγραφος 2 στοιχείο β),

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Κατόπιν διαβίβασης του σχεδίου νομοθετικής πράξης στα εθνικά κοινοβούλια,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής ⁽¹⁾,

Αφού ζήτησαν τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία ⁽²⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης), στο άρθρο 6 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), στο άρθρο 14 του διεθνούς συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και στο άρθρο 11 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- (2) Η Ένωση έχει θέσει ως στόχο τη διατήρηση και την ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε της 15ης και 16ης Οκτωβρίου 1999, ιδίως σύμφωνα με το σημείο 33, η ενισχυμένη αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών και η αναγκαία προσέγγιση των νομοθεσιών θα διευκολύνουν τη συνεργασία μεταξύ αρμόδιων αρχών και τη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης θα πρέπει συνεπώς να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές και ποινικές υποθέσεις εντός της Ένωσης.
- (3) Σύμφωνα με τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ένωση θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών.

⁽¹⁾ ΕΕ C 226 της 16.7.2014, σ. 63.

⁽²⁾ Θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2016 (δεν έχει δημοσιευτεί ακόμη στην Επίσημη Εφημερίδα) και απόφαση του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2016.

- (4) Η εφαρμογή της εν λόγω αρχής βασίζεται στην αποδοχή ότι τα κράτη μέλη έχουν αμοιβαία εμπιστοσύνη στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης καθενός από αυτά. Η έκταση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης εξαρτάται από διάφορες παραμέτρους και περιλαμβάνει μηχανισμούς προστασίας των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορούμενων προσώπων και τον καθορισμό ελάχιστων κοινών κανόνων, αναγκαίων για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της εν λόγω αρχής.
- (5) Μολονότι τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενο μέρος της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ, η εμπειρία έχει δείξει ότι το γεγονός αυτό από μόνο του δεν εξασφαλίζει πάντοτε επαρκή βαθμό εμπιστοσύνης στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών.
- (6) Στις 30 Νοεμβρίου 2009 το Συμβούλιο εξέδωσε ψήφισμα για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες ⁽¹⁾ («οδικός χάρτης»). Με τον οδικό χάρτη ζητείται, βάσει σταδιακής προσέγγισης, η έγκριση μέτρων όσον αφορά το δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας (μέτρο Α), το δικαίωμα ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις κατηγορίες (μέτρο Β), το δικαίωμα σε νομικές συμβουλές και σε δικαστική αρωγή (μέτρο Γ), το δικαίωμα επικοινωνίας με συγγενείς, εργοδότες και προξενικές αρχές (μέτρο Δ) και τις ειδικές διασφαλίσεις για ευάλωτους υπόπτους ή κατηγορουμένους (μέτρο Ε).
- (7) Στις 11 Δεκεμβρίου 2009 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τον οδικό χάρτη και τον κατέστησε μέρος του «Προγράμματος της Στοκχόλμης — Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες» ⁽²⁾ (σημείο 2.4). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τον μη εξαντλητικό χαρακτήρα του οδικού χάρτη, καλώντας την Επιτροπή να εξετάσει περαιτέρω στοιχεία των ελάχιστων δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων και να εκτιμήσει κατά πόσον πρέπει να εξεταστούν άλλα ζητήματα, όπως το τεκμήριο της αθωότητας, για την προώθηση της βελτίωσης της συνεργασίας στον τομέα αυτό.
- (8) Σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα κατά τις ποινικές διαδικασίες έχουν εκδοθεί τρία μέτρα σύμφωνα με τον οδικό χάρτη, δηλαδή οι οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2010/64/ΕΕ ⁽³⁾, 2012/13/ΕΕ ⁽⁴⁾ και 2013/48/ΕΕ ⁽⁵⁾.
- (9) Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη.
- (10) Με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων η παρούσα οδηγία έχει σκοπό να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών και, ως εκ τούτου, να συμβάλει στη διευκόλυνση της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις. Οι κοινοί αυτοί ελάχιστοι κανόνες δύνανται να άρουν επίσης τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στην επικράτεια όλων των κρατών μελών.
- (11) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να ισχύει μόνο για τις ποινικές διαδικασίες σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δικαστήριο), με την επιφύλαξη της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να ισχύει για διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που μπορούν να επισύρουν κυρώσεις, όπως είναι οι διαδικασίες που αφορούν τον ανταγωνισμό, εμπορικά ζητήματα, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, οδική κυκλοφορία, φορολογικά ζητήματα ή πρόσθετους φόρους, ούτε για έρευνες που διεξάγονται από διοικητικές αρχές σε σχέση με τέτοιου είδους διαδικασίες.
- (12) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται στα φυσικά πρόσωπα που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα σε ποινικές διαδικασίες. Θα πρέπει να εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης ή εικαζόμενης αξιόποινης πράξης και, κατά συνέπεια, ακόμα και πριν το εν λόγω πρόσωπο ενημερωθεί από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρείται ύποπτο ή ότι κατηγορείται. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας μέχρι να εκδοθεί η τελική απόφαση ως προς το αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος διέπραξε τη σχετική αξιόποινη πράξη και να καταστεί η εν λόγω απόφαση οριστική. Οι νομικές ενέργειες και τα ένδικα μέσα που διατίθενται αφού η εν λόγω απόφαση έχει καταστεί οριστική, συμπεριλαμβανομένης της προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν θα πρέπει να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

⁽¹⁾ ΕΕ C 295 της 4.12.2009, σ. 1.

⁽²⁾ ΕΕ C 115 της 4.5.2010, σ. 1.

⁽³⁾ Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία (ΕΕ L 280 της 26.10.2010, σ. 1).

⁽⁴⁾ Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ L 142 της 1.6.2012, σ. 1).

⁽⁵⁾ Οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας (ΕΕ L 294 της 6.11.2013, σ. 1).

- (13) Η παρούσα οδηγία αναγνωρίζει τις διαφορετικές ανάγκες και τα διαφορετικά επίπεδα προστασίας ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας όσον αφορά φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα. Όσον αφορά φυσικά πρόσωπα, η εν λόγω προστασία αντικατοπτρίζεται στην πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το Δικαστήριο ωστόσο έχει αναγνωρίσει ότι τα νομικά πρόσωπα δεν καθίστανται υποκείμενα των δικαιωμάτων που απορρέουν από το τεκμήριο αθωότητας με τον ίδιο τρόπο όπως τα φυσικά πρόσωπα.
- (14) Επειδή στο παρόν στάδιο είναι πρόωρη η θέσπιση νομοθεσίας σε επίπεδο Ένωσης για το δικαίωμα του τεκμηρίου αθωότητας των νομικών προσώπων. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε νομικά πρόσωπα. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής στα νομικά πρόσωπα του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας, όπως ορίζεται ειδικότερα στην ΕΣΔΑ και σύμφωνα με την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Δικαστηρίου.
- (15) Το τεκμήριο αθωότητας όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα θα πρέπει να διασφαλίζεται από τις υφιστάμενες νομοθετικές εγγυήσεις και τη νομολογία, η μελλοντική εξέλιξη των οποίων θα καθορίσει εάν υφίσταται ανάγκη για ανάληψη δράσης εκ μέρους της Ένωσης.
- (16) Το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται σε περίπτωση που δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών ή δικαστικές αποφάσεις, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί ενοχής, αναφέρονται στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος κατά το χρονικό διάστημα που το πρόσωπο αυτό δεν έχει αποδειχτεί ένοχος κατά τον νόμο. Οι εν λόγω δηλώσεις και δικαστικές αποφάσεις δεν θα πρέπει να δημιουργούν την αίσθηση ότι το πρόσωπο αυτό είναι ένοχο. Η διάταξη αυτή δεν θα πρέπει να θίγει τις πράξεις της εισαγγελικής αρχής που αποσκοπούν να αποδείξουν την ενοχή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, όπως η απαγγελία κατηγορίας, ούτε να θίγει τις δικαστικές αποφάσεις ως αποτέλεσμα των οποίων μια καταδικαστική απόφαση που είχε ανασταλεί τίθεται σε εφαρμογή, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Δεν θα πρέπει να θίγει επίσης τις προκαταρκτικές αποφάσεις δικονομικής φύσης, που λαμβάνονται από δικαστικές ή άλλες αρμόδιες αρχές και βασίζονται σε υπόνοιες ή ενοχοποιητικά στοιχεία, όπως αποφάσεις προφυλάκισης, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αποφάσεις δεν αναφέρονται στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος. Προτού λάβει προκαταρκτική απόφαση, η αρμόδια αρχή ενδεχομένως να οφείλει να διαπιστώσει πρώτα ότι υφίστανται επαρκή ενοχοποιητικά στοιχεία σε σχέση με τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο τα οποία να δικαιολογούν τη σχετική απόφαση, η οποία μπορεί και να περιέχει αναφορά στα εν λόγω στοιχεία.
- (17) Με τον όρο «δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών» θα πρέπει να νοείται κάθε δήλωση που αναφέρεται σε αξιόποινη πράξη η οποία προέρχεται είτε από αρχή που συμμετέχει σε ποινική διαδικασία σχετική με την εν λόγω αξιόποινη πράξη, π.χ. δικαστικές αρχές, αστυνομία και άλλες αρχές επιβολής του νόμου, είτε από άλλη δημόσια αρχή, π.χ. υπουργούς και άλλους δημόσιους λειτουργούς ή αξιωματούχους, υπό τον όρο ότι δεν θίγεται τυχόν ασυλία που ισχύει σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.
- (18) Η υποχρέωση να μην αναφέρονται ως ένοχοι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι δεν θα πρέπει να εμποδίζει τις δημόσιες αρχές να προβαίνουν σε δημόσια μετάδοση πληροφοριών σχετικά με την ποινική διαδικασία, όταν αυτό είναι απολύτως απαραίτητο για λόγους σχετικούς με την ποινική έρευνα, π.χ. δημοσιοποίηση βιντεοσκοπημένου υλικού συνοδευόμενη από έκκληση προς τους πολίτες να βοηθήσουν στην ταυτοποίηση του φερόμενου ως δράστη της αξιόποινης πράξης, ή για λόγους δημοσίου συμφέροντος, π.χ. όταν οι κάτοικοι συγκεκριμένης περιοχής ενημερώνονται για λόγους ασφάλειας σχετικά με εικαζόμενο περιβαλλοντικό έγκλημα, ή όταν η εισαγγελική ή άλλη αρμόδια αρχή παρέχει αντικειμενικές πληροφορίες σχετικά με την πορεία της ποινικής διαδικασίας ώστε να αποφευχθεί η διατάραξη της δημόσιας τάξης. Η επίκληση των προαναφερόμενων λόγων θα πρέπει να περιορίζεται σε καταστάσεις όπου αυτό κρίνεται εύλογο και αναλογικό, λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών συμφερόντων. Σε κάθε περίπτωση, ο τρόπος και το πλαίσιο διάδοσης των σχετικών πληροφοριών δεν θα πρέπει να δημιουργεί την εντύπωση ότι το πρόσωπο είναι ένοχο όσο η ενοχή του δεν έχει αποδειχτεί σύμφωνα με τον νόμο.
- (19) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι κατά την παροχή πληροφοριών στα μέσα ενημέρωσης οι δημόσιες αρχές δεν αναφέρονται στους υπόπτους ή στους κατηγορούμενους ως να είναι ένοχοι όσο δεν έχει αποδειχτεί η ενοχή των προσώπων αυτών κατά τον νόμο. Προς τούτο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενημερώνουν τις δημόσιες αρχές πόσο σημαντικό είναι να λαμβάνουν δεόντως υπόψη την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας όταν παρέχουν ή διαδίδουν πληροφορίες στα μέσα ενημέρωσης. Η απαίτηση αυτή δεν θα πρέπει να θίγει το εθνικό δίκαιο που προστατεύει την ελευθερία του Τύπου και των λοιπών μέσων ενημέρωσης.
- (20) Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να αποφεύγουν να εμφανίζουν τους υπόπτους ή τους κατηγορούμενους ως ενόχους, είτε στο δικαστήριο είτε δημόσια, μέσω της εφαρμογής μέτρων σωματικού περιορισμού, όπως χειροπέδων, γυάλινων κουβούκλιων, κλωβών και πέδων ποδιών, εκτός εάν η εφαρμογή των μέτρων αυτών επιβάλλεται για συγκεκριμένους λόγους που αφορούν είτε την ασφάλεια, μεταξύ άλλων προκειμένου να εμποδιστούν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι να βλάψουν τους εαυτούς τους ή άλλους ή να καταστρέψουν κάποιο αντικείμενο, είτε την παρεμπόδιση των υπόπτων ή των κατηγορουμένων να φυγοδικήσουν ή να έλθουν σε επαφή με τρίτα πρόσωπα, όπως μάρτυρες ή θύματα. Η δυνατότητα εφαρμογής μέτρων σωματικού περιορισμού δεν συνεπάγεται ότι οι αρμόδιες αρχές πρέπει να λαμβάνουν επίσημη απόφαση σχετικά με τη χρήση των μέτρων αυτών.

- (21) Όπου είναι εφικτό, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει επίσης να αποφεύγουν να εμφανίζουν τους υπόπτους ή τους κατηγορουμένους, σε δικαστήριο ή δημόσια, με στολή φυλακισμένου, ώστε να αποφεύγεται να δημιουργείται η εντύπωση ότι τα πρόσωπα αυτά είναι ένοχα.
- (22) Η εισαγγελική αρχή φέρει το βάρος της απόδειξης της ενοχής των υπόπτων και κατηγορουμένων και οποιαδήποτε αμφιβολία θα πρέπει να είναι προς όφελος του υπόπτου ή του κατηγορουμένου. Το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται όταν το βάρος της αποδείξεως μετατίθεται από την εισαγγελική αρχή στην υπεράσπιση, υπό την επιφύλαξη ενδεχόμενων αυτεπάγγελτων εξουσιών έρευνας του δικαστηρίου, της ανεξαρτησίας του δικαστικού σώματος κατά την εκτίμηση της ενοχής του υπόπτου ή κατηγορουμένου και της χρήσης πραγματικών ή νομικών τεκμηρίων σχετικά με την ποινική ευθύνη προσώπου που είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τη τέλεση αξιόποινης πράξης. Τα τεκμήρια αυτά θα πρέπει να περιορίζονται σε λογικά όρια, με συνεκτίμηση της σοβαρότητας του διακυβεύματος και διαφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, ενώ τα χρησιμοποιούμενα μέσα θα πρέπει να είναι ευλόγως αναλογικά με τον επιδιωκόμενο θεμιτό στόχο. Τέτοια τεκμήρια θα πρέπει να είναι μαχητά και εν πάση περιπτώσει θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο υπό τον όρο ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης.
- (23) Σε διάφορα κράτη μέλη αρμόδιοι για την εξεύρεση τόσο ενοχοποιητικών όσο και απαλλακτικών στοιχείων είναι όχι μόνον οι εισαγγελείς, αλλά και οι δικαστές και τα αρμόδια δικαστήρια. Τα κράτη μέλη που δεν διαθέτουν κατηγορητικό σύστημα θα πρέπει να μπορούν να διατηρήσουν το ισχύον σύστημά τους εφόσον συνάδει με την παρούσα οδηγία και με άλλες συναφείς διατάξεις του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου.
- (24) Το δικαίωμα σιωπής είναι μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας και θα πρέπει να χρησιμεύει ως προστασία από την αυτοενοχοποίηση.
- (25) Το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης είναι επίσης μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας. Οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι, όταν καλούνται να προβούν σε δήλωση ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις, δεν θα πρέπει να εξαναγκάζονται να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ή έγγραφα ή να παράσχουν πληροφορίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοενοχοποίησή τους.
- (26) Το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης θα πρέπει να εφαρμόζονται σε θέματα που αφορούν την αξιόποινή πράξη για την οποία ένα πρόσωπο θεωρείται ύποπτο ή την οποία κατηγορείται ότι έχει διαπράξει και όχι, για παράδειγμα, σε θέματα που σχετίζονται με την ταυτοποίηση ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου.
- (27) Το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης συνεπάγονται ότι οι αρμόδιες αρχές δεν θα πρέπει να εξαναγκάζουν τους υπόπτους ή τους κατηγορουμένους να παράσχουν πληροφορίες εάν τα εν λόγω πρόσωπα δεν επιθυμούν να το πράξουν. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν έχει παραβιαστεί το δικαίωμα σιωπής ή το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ερμηνεία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δυνάμει της ΕΣΔΑ.
- (28) Η άσκηση του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται εναντίον του υπόπτου ή κατηγορουμένου και δεν θα πρέπει να θεωρείται από μόνη της απόδειξη ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει διαπράξει τη συγκεκριμένη αξιόποινή πράξη. Η απαίτηση αυτή δεν θα πρέπει να θίγει τους εθνικούς κανόνες που αφορούν την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων από τα δικαστήρια ή τους δικαστές, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης.
- (29) Η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν θα πρέπει να παρεμποδίζει τις αρμόδιες αρχές από τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία μπορούν να ληφθούν νόμιμα από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο μέσω άσκησης εξουσιών νόμιμου καταναγκασμού και έχουν ύπαρξη ανεξάρτητη από τη βούληση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, π.χ. το υλικό που αποκτάται δυνάμει εντάλματος, το υλικό για το οποίο υπάρχει νομική υποχρέωση διατήρησης και προσκόμισης εφόσον ζητηθεί, τα δείγματα αναπνοής, αίματος και ούρων και οι ιστοί ανθρώπινου σώματος για την ανάλυση DNA.
- (30) Σε περιπτώσεις αξιόποινων πράξεων ήσσονος σημασίας, όπως οι ήσσονος σημασίας παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας, το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης δεν θα πρέπει να εμποδίζουν τα κράτη μέλη να αποφασίζουν ότι η σχετική διαδικασία ή ορισμένα στάδια αυτής μπορούν να διεξάγονται γραπτώς ή χωρίς ανάκριση του υπόπτου ή κατηγορουμένου από τις αρμόδιες αρχές σε σχέση με την εν λόγω αξιόποινή πράξη, εφόσον δεν γίνεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.
- (31) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε να διασφαλίζεται ότι, στις περιπτώσεις που παρέχονται στους υπόπτους ή στους κατηγορουμένους πληροφορίες σχετικά με δικαιώματα σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 2012/13/ΕΕ, τους παρέχονται επίσης πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης, όπως ισχύει στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.

- (32) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε να διασφαλίζεται ότι, στις περιπτώσεις που παρέχεται στους υπόπτους ή στους κατηγορούμενους έγγραφο/έντυπο δικαιωμάτων σύμφωνα με το άρθρο 4 της οδηγίας 2012/13/ΕΕ, το εν λόγω έγγραφο περιέχει επίσης πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης, όπως ισχύει στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.
- (33) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί μια από τις βασικές αρχές σε μια δημοκρατική κοινωνία. Το δικαίωμα των υπόπτων και των κατηγορουμένων να παρίστανται στη δίκη τους βασίζεται σε αυτό το δικαίωμα και θα πρέπει να κατοχυρώνεται σε όλη την Ένωση.
- (34) Εάν, για λόγους πέραν του ελέγχου τους, οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι δεν δύνανται να παραστούν στη δίκη τους, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν εντός των χρονικών ορίων που προβλέπει η εθνική νομοθεσία νέα ημερομηνία διεξαγωγής της δίκης.
- (35) Το δικαίωμα παράστασης των υπόπτων και των κατηγορουμένων στη δίκη τους δεν είναι απόλυτο. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι θα πρέπει να μπορούν, ρητώς ή σιωπηρώς αλλά κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, να παραιτηθούν από το δικαίωμα αυτό.
- (36) Υπό ορισμένες συνθήκες η απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου θα πρέπει να μπορεί να εκδοθεί παρά την απουσία του. Αυτό ενδέχεται να ισχύει όταν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης, αλλά εντούτοις δεν εμφανίζεται. Η ενημέρωση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σχετικά με τη δίκη θα πρέπει να σημαίνει ότι το εν λόγω πρόσωπο κλητεύθηκε αυτοπροσώπως ή ότι με άλλα μέσα του παρασχέθηκαν επισήμως πληροφορίες για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης κατά τρόπο ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζει για την δίκη. Η πληροφόρηση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης θα πρέπει ιδίως να σημαίνει πως το πρόσωπο έχει ενημερωθεί ότι η απόφαση μπορεί να εκδοθεί ακόμη και αν δεν εμφανιστεί στη δίκη.
- (37) Θα πρέπει επίσης να είναι δυνατό να διεξαχθεί μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου εφόσον έχει ενημερωθεί για τη δίκη του και έχει δώσει εντολή σε δικηγόρο, ο οποίος διορίστηκε είτε από το εν λόγω πρόσωπο είτε από το κράτος, να το εκπροσωπήσει στη δίκη και ο δικηγόρος πράγματι εκπροσώπησε τον ύποπτο ή κατηγορούμενο.
- (38) Όταν εξετάζεται κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο παρέχονται οι πληροφορίες επαρκεί ώστε να εξασφαλίζεται η επίγνωση του προσώπου όσον αφορά τη δίκη, ιδιαίτερη προσοχή, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, θα πρέπει να αποδίδεται και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλουν οι δημόσιες αρχές για να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει πληροφορίες που απευθύνονται σε αυτό.
- (39) Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη προβλέπουν τη δυνατότητα διεξαγωγής δίκης ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά δεν μπορούν να εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης ερήμην του, επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες, για παράδειγμα, επειδή το εν λόγω πρόσωπο διέφυγε ή φυγοδίκησε, θα πρέπει να είναι εντούτοις δυνατό να ληφθεί απόφαση ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου και να εκτελεστεί η απόφαση αυτή. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι, όταν οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι λαμβάνουν γνώση της απόφασης, ειδικότερα όταν συλλαμβάνονται, θα πρέπει να λαμβάνουν επίσης γνώση της δυνατότητας να προσβάλουν την απόφαση και του δικαιώματος να ζητήσουν νέα δίκη ή να ασκήσουν άλλο ένδικο μέσο προστασίας. Οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται γραπτώς. Οι πληροφορίες μπορούν ωστόσο να παρέχονται προφορικώς, υπό τον όρο ότι σημειώνεται το γεγονός ότι παρασχέθηκαν οι πληροφορίες σύμφωνα με τη διαδικασία καταχώρισης που προβλέπει η εθνική νομοθεσία.
- (40) Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να απομακρύνουν προσωρινά έναν ύποπτο ή κατηγορούμενο από το ακροατήριο όταν αυτό είναι προς το συμφέρον της ομαλής εξέλιξης της ποινικής διαδικασίας. Αυτό μπορεί, για παράδειγμα, να συμβεί όταν ο ύποπτος ή κατηγορούμενος διαταράσσει την ακροαματική διαδικασία, και πρέπει να οδηγηθεί εκτός της δικαστικής αίθουσας με εντολή του δικαστή, ή όταν φαίνεται ότι η παρουσία του υπόπτου ή κατηγορουμένου εμποδίζει την ορθή εξέταση μάρτυρα.
- (41) Το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του μπορεί να ασκηθεί μόνον εάν διεξάγεται ακροαματική διαδικασία και αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του δεν μπορεί να ισχύει αν δεν προβλέπεται ακροαματική διαδικασία σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες. Οι εν λόγω κανόνες θα πρέπει να είναι σύμφωνοι με τα πρότυπα του Χάρτη και της ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευτεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ιδίως με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν η διαδικασία διεξάγεται με απλουστευμένο τρόπο σύμφωνα με μία, αποκλειστικά ή εν μέρει, γραπτή διαδικασία ή διαδικασία κατά την οποία δεν προβλέπεται ακρόαση.

- (42) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, ιδίως όσον αφορά το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του και το δικαίωμα σε νέα δίκη, λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές ανάγκες των ευάλωτων προσώπων. Σύμφωνα με τη σύσταση της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 2013, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για ευάλωτα πρόσωπα που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών⁽¹⁾, ως ευάλωτοι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι θα πρέπει να θεωρούνται όλοι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι που δεν είναι σε θέση να κατανοούν ή να συμμετέχουν ουσιαστικά στη ποινική διαδικασία λόγω της ηλικίας, της διανοητικής ή σωματικής τους κατάστασης ή λόγω αναπηριών.
- (43) Τα παιδιά είναι ευάλωτα και θα πρέπει να απολαύουν συγκεκριμένου βαθμού προστασίας. Συνεπώς, σε σχέση με ορισμένα από τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, θα πρέπει να θεσπίζονται ειδικές δικονομικές εγγυήσεις.
- (44) Σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας του ενωσιακού δικαίου, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν επαρκή και αποτελεσματικά μέσα ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης δικαιώματος που παρέχεται στους πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης. Ένα αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας, που είναι διαθέσιμο σε περίπτωση παραβίασης οποιουδήποτε από τα δικαιώματα που ορίζονται στην παρούσα οδηγία, θα πρέπει στο μέτρο του δυνατού να έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του, προκειμένου να διαφυλαχτεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα της υπεράσπισης.
- (45) Κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων των υπόπτων ή κατηγορουμένων ή των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώνονται κατά παραβίαση του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης, τα δικαστήρια και οι δικαστές θα πρέπει να ελέγχουν τα δικαιώματα της υπεράσπισης και να μην θίγουν την αμεροληψία της διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με την οποία η χρησιμοποίηση καταθέσεων που έχουν ληφθεί κατόπιν βασανιστηρίων ή άλλης μορφής κακομεταχείρισης κατά παράβαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ ως αποδεικτικών στοιχείων για τη στοιχειοθέτηση των σχετικών πραγματικών περιστατικών στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας καθιστά τη διαδικασία εξολοκλήρου άδικη. Σύμφωνα με τη σύμβαση του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, δεν θα πρέπει να γίνεται αποδεκτή ως αποδεικτικό στοιχείο σε οποιαδήποτε διαδικασία κατάθεση η οποία αποδεδειγμένα έχει ληφθεί κατόπιν βασανιστηρίων, παρά μόνον στο πλαίσιο δίκης εναντίον προσώπου που κατηγορείται ότι διέπραξε βασανιστήρια ως αποδεικτικό στοιχείο για τον τρόπο που αποσπάστηκε η κατάθεση.
- (46) Στο πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αποστέλλουν στην Επιτροπή τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία. Στα εν λόγω στοιχεία μπορούν να περιλαμβάνονται στοιχεία που καταγράφονται από τις αρχές επιβολής του νόμου και από τις δικαστικές αρχές όσον αφορά το μέσο ένδικης προστασίας το οποίο εφαρμόζεται κάθε φορά που παραβιάζεται οποιαδήποτε πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία ή κάθε φορά που παραβιάζεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του.
- (47) Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου, των δικαιωμάτων του παιδιού, της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρίες, του δικαιώματος αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Ειδικότερα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), σύμφωνα με το οποίο η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη και σύμφωνα με το οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.
- (48) Δεδομένου ότι η οδηγία ορίζει ελάχιστους κανόνες, τα κράτη μέλη μπορούν να διευρύνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία με σκοπό την παροχή μεγαλύτερης προστασίας. Το επίπεδο προστασίας που παρέχουν τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει ποτέ να υπολείπεται των προτύπων του Χάρτη ή της ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευτεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- (49) Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, δηλαδή ο καθορισμός κοινών ελάχιστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του δικαιώματος του τεκμηρίου αθωότητας και για το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη του, ενδεχομένως να μην είναι δυνατόν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη, μπορούν όμως λόγω της κλίμακας του μέτρου και των αποτελεσμάτων να επιτευχθούν καλύτερα σε ενωσιακό επίπεδο, η Ένωση μπορεί να θεσπίζει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, όπως ορίζεται στο άρθρο 5 ΣΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας που αναφέρεται στο εν λόγω άρθρο, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία προς επίτευξη των στόχων αυτών.

(¹) EE C 378 της 24.12.2013, σ. 8.

- (50) Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 21 για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΕΕ και στη ΣΛΕΕ, και με την επιφύλαξη του άρθρου 4 του εν λόγω πρωτοκόλλου, τα συγκεκριμένα κράτη μέλη δεν συμμετέχουν στην έκδοση της παρούσας οδηγίας και δεν δεσμεύονται από αυτήν ούτε υπόκεινται στην εφαρμογή της.
- (51) Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 22 για τη θέση της Δανίας, που προσαρτάται στη ΣΕΕ και στη ΣΛΕΕ, η Δανία δεν συμμετέχει στην έκδοση της παρούσας οδηγίας και δεν δεσμεύεται από αυτήν ούτε υπόκειται στην εφαρμογή της.

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Άρθρο 1

Αντικείμενο

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με:

- α) ορισμένες πτυχές του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας κατά την ποινική διαδικασία·
- β) το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του κατά την ποινική διαδικασία.

Άρθρο 2

Πεδίο εφαρμογής

Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στα φυσικά πρόσωπα που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα σε ποινική διαδικασία. Εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας από τη στιγμή που ένα πρόσωπο θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης ή εικαζόμενης αξιόποινης πράξης μέχρι την απόφαση για την τελική εκτίμηση του κατά πόσον το εν λόγω πρόσωπο διέπραξε τη σχετική αξιόποινη πράξη και μέχρι η εν λόγω απόφαση να καταστεί οριστική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ

Άρθρο 3

Τεκμήριο αθωότητας

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι τεκμαίρονται αθώοι μέχρις ότου αποδειχτεί η ενοχή τους σύμφωνα με τον νόμο.

Άρθρο 4

Δημόσιες αναφορές στην ενοχή προσώπου

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι, όσο δεν έχει αποδειχτεί η ενοχή υπόπτου ή κατηγορουμένου σύμφωνα με τον νόμο, στις δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών καθώς και στις δικαστικές αποφάσεις, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί της ενοχής, το εν λόγω πρόσωπο δεν αναφέρεται ως ένοχο. Η ανωτέρω διάταξη δεν θίγει τις πράξεις της εισαγγελικής αρχής που αποσκοπούν να αποδείξουν την ενοχή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου και δεν θίγει επίσης τις προκαταρκτικές αποφάσεις δικονομικής φύσης που λαμβάνονται από δικαστικές ή άλλες αρμόδιες αρχές και βασίζονται σε υπόνοιες ή ενοχοποιητικά στοιχεία.

2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι υπάρχουν διαθέσιμα κατάλληλα μέτρα σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, βάσει της οποίας δεν πρέπει να γίνεται αναφορά στον ύποπτο ή κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία και ειδικότερα με το άρθρο 10.
3. Η υποχρέωση που ορίζεται στην παράγραφο 1 να μη γίνεται αναφορά στον ύποπτο ή κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος δεν εμποδίζει τις δημόσιες αρχές να προβαίνουν σε δημόσια μετάδοση πληροφοριών σχετικά με την ποινική διαδικασία όταν αυτό είναι απολύτως απαραίτητο για λόγους σχετικούς με την ποινική έρευνα ή με το δημόσιο συμφέρον.

Άρθρο 5

Εμφάνιση των υπόπτων και των κατηγορουμένων

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι δεν εμφανίζονται ως ένοχοι, σε δικαστήριο ή δημόσια, μέσω της χρήσης μέτρων σωματικού περιορισμού.
2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν μέτρα σωματικού περιορισμού τα οποία απαιτούνται για συγκεκριμένους λόγους που αφορούν είτε την ασφάλεια είτε την παρεμπόδιση των υπόπτων ή των κατηγορουμένων να φυγοδικήσουν ή να έλθουν σε επαφή με τρίτα πρόσωπα.

Άρθρο 6

Βάρος της απόδειξης

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η εισαγγελική αρχή φέρει το βάρος της απόδειξης της ενοχής των υπόπτων και των κατηγορουμένων. Τούτο ισχύει με την επιφύλαξη οποιασδήποτε υποχρέωσης του δικαστή ή του αρμόδιου δικαστηρίου να αναζητούν τόσο ενοχοποιητικά όσο και απαλλακτικά στοιχεία και του δικαιώματος της υπεράσπισης να προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία, σύμφωνα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οποιαδήποτε αμφιβολία περί της ενοχής είναι προς όφελος του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, μεταξύ άλλων και όταν το δικάζον δικαστήριο διατυπώνει εκτίμηση σχετικά με το εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο θα πρέπει να αθωωθεί.

Άρθρο 7

Δικαίωμα σιωπής και δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν σιωπηλοί σε ό,τι αφορά την αξιόποινη πράξη για την οποία είναι ύποπτοι ή κατηγορούνται.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης.
3. Η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν εμποδίζει τις αρμόδιες αρχές από τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία μπορεί να προκύψουν νόμιμα μέσω άσκησης εξουσιών νόμιμου καταναγκασμού και τα οποία έχουν ύπαρξη ανεξάρτητη από τη βούληση των υπόπτων ή κατηγορουμένων.
4. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στις δικαστικές αρχές να λαμβάνουν υπόψη κατά την έκδοση καταδικαστικής απόφασης την επίδειξη συνεργάσιμης συμπεριφοράς εκ μέρους των υπόπτων και των κατηγορουμένων.
5. Η άσκηση από υπόπτους και κατηγορουμένους του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν χρησιμοποιείται εναντίον τους ούτε θεωρείται απόδειξη ότι έχουν διαπράξει την αξιόποινη πράξη.

6. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να αποφασίζουν ότι, σε περιπτώσεις αδικημάτων ήσσονος σημασίας, η σχετική διαδικασία ή ορισμένα στάδια της μπορούν να διεξάγονται γραπτώς ή χωρίς ανάκριση του υπόπτου ή κατηγορουμένου από τις αρμόδιες αρχές σε σχέση με την εν λόγω αξιόποινη πράξη, εφόσον δεν θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΟΥ

Άρθρο 8

Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του υπόπτου ή κατηγορουμένου μπορεί να διεξαχθεί ερήμην αυτού, υπό τον όρο ότι:
 - α) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης· ή
 - β) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, αφού ενημερώθηκε για τη δίκη, εκπροσωπείται από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο ο οποίος διορίστηκε είτε από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο είτε από το κράτος.
3. Απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 μπορεί να εκτελεστεί κατά του συγκεκριμένου προσώπου.
4. Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη έχουν ένα σύστημα που προβλέπει τη δυνατότητα διεξαγωγής δικών ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά δεν είναι δυνατό να τηρηθούν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι είναι εντούτοις δυνατό να ληφθεί απόφαση και να εκτελεστεί. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, όταν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν γνώση της απόφασης, ειδικότερα όταν συλλαμβάνονται, λαμβάνουν επίσης γνώση της δυνατότητας να προσβάλουν την απόφαση και του δικαιώματος να ζητήσουν νέα δίκη ή να ασκήσουν άλλο μέσο ένδικης προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 9.
5. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τους εθνικούς κανόνες που προβλέπουν ότι ο δικαστής ή το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να απομακρύνει προσωρινά ύποπτο ή κατηγορούμενο από το ακροατήριο όταν αυτό είναι προς το συμφέρον της ομαλής διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας, υπό τον όρο ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης.
6. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τους εθνικούς κανόνες σύμφωνα με τους οποίους η διαδικασία ή ορισμένα στάδια της διεξάγονται γραπτώς, εφόσον αυτό συνάδει με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Άρθρο 9

Δικαίωμα σε νέα δίκη

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος, στις περιπτώσεις που δεν παρίστατο στη δίκη του και δεν έχουν τηρηθεί οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8 παράγραφος 2, έχει δικαίωμα σε νέα δίκη ή άλλο ένδικο μέσο προστασίας που επιτρέπει επαναπροδιορισμό της ουσίας της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω ύποπτοι και κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται, να συμμετέχουν ουσιαστικά, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, και να ασκούν τα δικαιώματα υπεράσπισης τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 10

Μέσα ένδικης προστασίας

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι διαθέτουν αποτελεσματικό ένδικο μέσο προστασίας εάν παραβιάζονται τα δικαιώματά τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.
2. Με την επιφύλαξη των εθνικών κανόνων και συστημάτων για το παραδεκτό των αποδείξεων, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, κατά την εκτίμηση των καταθέσεων του υπόπτου ή κατηγορουμένου ή των αποδεικτικών στοιχείων που λαμβάνονται κατά παράβαση του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης, να τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης και να διασφαλίζεται η δίκαιη διεξαγωγή της δίκης.

Άρθρο 11

Συλλογή στοιχείων

Τα κράτη μέλη έως την 1η Απριλίου 2020 και εφεξής ανά τριετία αποστέλλουν στην Επιτροπή διαθέσιμα στοιχεία που δείχνουν τον τρόπο εφαρμογής των δικαιωμάτων που ορίζονται στην παρούσα οδηγία.

Άρθρο 12

Έκθεση

Η Επιτροπή έως την 1η Απριλίου 2021 θα υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 13

Κατοχύρωση του επιπέδου προστασίας

Καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν επιτρέπεται να εκληφθεί υπό την έννοια ότι περιορίζει ή αποκλίνει από τα δικαιώματα και τις δικονομικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ ή από άλλες σχετικές διατάξεις διεθνούς δικαίου ή από το δικαιο οποιοδήποτε κράτους μέλους που παρέχει υψηλότερο βαθμό προστασίας.

Άρθρο 14

Μεταφορά

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία έως την 1η Απριλίου 2018. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά με τα εν λόγω μέτρα.

Τα εν λόγω μέτρα, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, περιλαμβάνουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την εν λόγω παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομερείς διατάξεις για την παραπομπή αυτή καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών μέτρων εσωτερικού δικαίου τα οποία θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 15

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Άρθρο 16

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με τις Συνθήκες.

Στρασβούργο, 9 Μαρτίου 2016.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος

M. SCHULZ

Για το Συμβούλιο

Η Πρόεδρος

J.A. HENNIS-PLASSCHAERT
